

УДК 338.512

Власова В.П.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління
та економіки водного транспорту
Київської державної академії водного транспорту
імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного*

Журба І.В.

*магістр
Київської державної академії водного транспорту
імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного*

АНАЛІЗ ВИТРАТ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «АДМІНІСТРАЦІЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ»

ANALYSIS OF THE COSTS OF THE STATE ENTERPRISE «UKRAINIAN SEA PORTS AUTHORITY»

АНОТАЦІЯ

У статті охарактеризовано основні напрями діяльності та головні функції державного підприємства «Адміністрація морських портів України». Проведено аналіз динаміки та структури витрат підприємства. Запропоновано оцінку ефективності формування витрат здійснювати на основі критерію дохідності. Визначено основні показники для оцінки ефективності формування витрат державного підприємства «Адміністрація морських портів України» на основі критерію дохідності. Зазначено основні шляхи зниження витрат підприємства.

Ключові слова: витрати, собівартість, морські порти, адміністрація морських портів, оцінки ефективності формування витрат.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы основные направления деятельности и главные функции государственного предприятия «Администрация морских портов Украины». Проведен анализ динамики и структуры затрат предприятия. Предложено оценку эффективности формирования затрат осуществлять исходя из критерия доходности. Определены основные показатели для оценки эффективности формирования расходов государственного предприятия «Администрация морских портов Украины». Указаны основные пути снижения издержек предприятия.

Ключевые слова: затраты, себестоимость, морские порты, администрация морских портов, оценки эффективности формирования затрат.

ANNOTATION

The article describes the main areas of activity and the main functions of state enterprise «Ukrainian Sea ports Authority». The analysis of dynamics and cost structure of the enterprise was conducted. Assessment of efficiency of costs formation according to criterion of profitability was suggested. We identified the key indicators for assessment of the efficiency of costs formation of the state enterprise «Ukrainian Sea ports Authority» according to criterion of profitability. The article determines the main methods of reduction of costs of the enterprise.

Keywords: costs, cost price, seaports, seaport administration, assesment of the efficincy of costs formation.

Постановка проблеми. Головним завданням діяльності державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (ДП «АМПУ»), як і будь-якого підприємства, є збільшення прибутку. Досягнення запланованого рівня ефективності з найменшими витратами, економія всіх видів ресурсів залежать від того, як підприємство здійснює управління витратами. Для ефективного управління витра-

тами необхідно проводити їх постійний та ґрунтовний аналіз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність витрат, їх планування, аналіз прогнозування та оптимізації висвітлено в роботах О.С. Стоянової, І.Т. Балабанова, А.А. Мазаракі, І.О. Бланка, Г.В. Савицької, Ю.С. Цал-Цалко та ін. [1–3]. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів діяльності та розвитку морських портів зробили такі науковці: О.Є. Бабина, В.В. Вінніков, В.П. Власова, В.В. Жихарева, О.М. Кібік, О.М. Котлубай, В.Г. Коба, М.В. Ковбатюк та ін. [4–6]. Проте в усіх роботах аналізу витрат морських портів приділено незначну увагу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нині відсутній системний аналіз діяльності ДП «АМПУ», зокрема витрат даного підприємства, що й зумовило актуальність дослідження.

Мета статті полягає в аналізі витрат ДП «АМПУ» та виявленні шляхів їх зниження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі Статутом, ДП «АМПУ» є державним унітарним підприємством, яке діє як державне комерційне підприємство і належить до сфери управління Мінінфраструктури. Підприємство має 13 філій у морських портах України, філії «Дельта-лоцман», «Морська пошуково-рятувальна служба». На підприємстві працює понад 8 тис. осіб. Основна мета діяльності ДП «АМПУ» – забезпечення функціонування та розвитку морських портів шляхом ефективного використання державного майна, реконструкції та будівництва об'єктів портової інфраструктури, забезпечення безпеки мореплавства в морських портах [7]. 13 червня 2013 р. набув чинності Закон України «Про морські порти», в якому зазначено функції ДП «АМПУ»:

- утримання та ефективного використання державного майна;
- надання послуг суднам на підходах і безпосередньо в акваторії морських портів для їх

безпечного судноплавства, маневрування та стоянки;

- організація та забезпечення безпечної експлуатації об'єктів портової інфраструктури державної власності;
- організація та забезпечення безпеки мореплавства;
- збір та облік даних, що вносяться до Реєстру морських портів України;
- організація розроблення та виконання плану розвитку морських портів, підготовки пропозицій щодо його вдосконалення;
- організація та координація аварійно-рятувальних робіт;
- організація робіт із підйому затонулого майна в акваторіях портів;
- дотримання законодавства про охорону навколишнього середовища;
- забезпечення проведення робіт із ліквідації наслідків забруднення портів;
- надання допомоги потерпілим;
- визначення районів обов'язкового використання буксирів;
- справляння та цільового використання портових зборів;
- координація своєї діяльності та діяльності капітана морського порту, лоцманської служби, власників морських терміналів, портових операторів, інших суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у морському порту, у разі виникнення стихійного лиха, аварій, катастроф, інших надзвичайних ситуацій, що потребують взаємодії;
- забезпечення створення рівних і конкурентних умов ведення господарської діяльності та отримання послуг у морських портах;
- контроль і підтримання оголошених глибин [7].

Отже, витрати, які здійснює підприємство, мають бути спрямовані на виконання зазначених вище функцій.

Витрати ДП «АМПУ» відображають ступінь використання трудових, матеріальних та інших ресурсів. Виробничі витрати формуються відповідно до принципів функціонування даних ресурсів. Фактичні витрати виробництва, вимірюються часом, необхідним для виробництва продукції в певних організаційно-технічних і економічних умовах.

Планування витрат ДП «АМПУ» здійснюється відповідно до ст. 75 «Особливості господарської діяльності державних комерційних підприємств», ст. 89 «Управління господарським товариством» Господарського кодексу України, а також відповідно до Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки, затвердженого Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2015 № 205 [8]. Усі витрати зазначаються у Фінансовому плані.

Основою для розрахунку статей фінансового плану (доходів, витрат, чистого прибутку та

освоєння капітальних інвестицій) є заплановані відповідні показники філій ДП «АМПУ». Кожна філія (морський порт) здійснює розрахунки на підставі запланованих обсягів вантажообігу морських портів України та діючих тарифів на виконання робіт та послуг, затверджених відповідними нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність підприємств морського транспорту та складання фінансового плану даними підприємствами.

Фінансування витрат підприємства здійснюється за рахунок доходів від основної діяльності, а саме: портових зборів, лоцманських послуг, послуг регулювання руху суден, послуг із забезпечення доступу портового оператора до причалу, забезпечення проведення криголамних робіт, доходів від використання причалів для переробки вантажів наливом, послуг портового флоту та підрозділів. Основним джерелом доходу підприємства є портові збори. Їх розмір залежить від вантажообігу в морських портах, ставок портових зборів та зміни валютного курсу.

Структура витрат підприємства у 2015 р. така: собівартість – 63%, адміністративні витрати – 10%, інші операційні витрати – 15%, інші витрати – 12% [9]. Найбільшу питому вагу у собівартості мають витрати на днопоглиблювальні роботи (27,1%), на оплату праці та соціальні заходи (26,9%), нижче розглянемо їх детальніше. Адміністративні витрати ДП «АМПУ» постійно зростають: за 2013 р. вони становили 147,5 млн. грн., за 2014 р. – 303,8 млн. грн. (збільшилися у два рази порівняно з попереднім роком). У 2015 р. вони на третину більше факту 2014 р. [10]. Із 24 статей адміністративних витрат найбільшу частку мають витрати на використання службових автомобілів, саме на цій статті витрат можна економити. Із 12 статей інших операційних витрат витрати на утримання, експлуатацію та забезпечення основної діяльності об'єктів соціальної інфраструктури мають найбільшу питому вагу (16,9%). Пропонуємо поступово зменшувати ці витрати шляхом здачі в оренду або продажу об'єктів соціальної інфраструктури. На витрати від некомерційної курсової різниці припадає 95% інших витрат підприємства.

Аналіз витрат даного підприємства здійснюватиметься з точки зору їх ефективності. Для оцінки ефективності формування витрат на підприємстві використаємо систему економічних показників, запропонованих Ю.С. Цал-Цалко [3, с. 348–353]. За цією системою оцінка ефективності формування витрат підприємств здійснюється на основі критерію дохідності (табл. 1).

Безумовно, проведення оцінки ефективності формування витрат на основі критерію дохідності в сучасних умовах є цілком обґрунтованим. Проте для ДП «АМПУ» необхідно виділити показники, які б ураховували специфіку

Таблиця 1

Основні показники для оцінки ефективності формування витрат на основі критерію дохідності [3]

Показники	Економічний зміст показника	Методика розрахунку
1. Коефіцієнт ефективності постійних витрат	Сума чистого доходу підприємства на 1 грн. постійних витрат	$K_{евп} = \frac{ЧД}{V_{пост}}$, де ЧД – чистий дохід, $V_{пост}$ – постійні витрати
2. Коефіцієнт віддачі постійних витрат	Постійні витрати підприємства для одержання 1 грн. чистого доходу	$K_{ввп} = \frac{V_{пост}}{ЧД}$, де ЧД – чистий дохід, $V_{пост}$ – постійні витрати
3. Коефіцієнт ефективності змінних витрат	Змінні витрати підприємства для одержання 1 грн. чистого доходу	$K_{езв} = \frac{ЧД}{V_{зм}}$, де ЧД – чистий дохід, $V_{зм}$ – змінні витрати
4. Коефіцієнт віддачі змінних витрат	Змінні витрати підприємства для одержання 1 грн. чистого доходу	$K_{взв} = \frac{V_{зм}}{ЧД}$, де ЧД – чистий дохід, $V_{зм}$ – змінні витрати
5. Коефіцієнт віддачі виробничих витрат	Витрати, які здійснені підприємством для одержання 1 грн. чистого доходу	$K_{вв} = \frac{V}{ЧД}$, де ЧД – чистий дохід, V – виробничі витрати
6. Коефіцієнт ефективності формування витрат	Сума чистого доходу підприємства на 1 грн. виробничих витрат	$K_{ев} = \frac{ЧД}{V}$, де ЧД – чистий дохід, V – виробничі витрати

портової діяльності. Для цього необхідно проаналізувати структуру собівартості досліджуваного підприємства, оскільки вона залежить від специфіки виробничого процесу. До складу собівартості ДП «АМПУ» входять витрати, пов'язані із функціонуванням таких підрозділів: служби капітанів портів; диспетчерські служби; відділи обліку вантажів; дільниці локомотивного господарства; портопункти; служби флоту; пасажирські комплекси; служби енергозабезпечення; тепло та водопостачання; служби зв'язку; служби морської безпеки; ремонтно-будівельні дільниці; водолазні служби; автотранспортні дільниці; відділи матеріально-технічного забезпечення; учбово-курсів комбінати; цех із пошиття спецодягу; бомбосховища; об'єкти гідротехнічного призначення; об'єкти загально портової інфраструктури; залізничні колії [8; 9].

Проведений аналіз динаміки та структури собівартості підприємства (рис. 1) показав, що найбільшу питому вагу мають такі статті витрат, як витрати на днопоглиблення каналів та акваторій, на оплату праці, амортизаційні відрахування, витрати на підтримання портових об'єктів

у робочому стані, витрати на паливо. У зв'язку із нестабільною політичною ситуацією значно зросли витрати на послуги з охорони та утримання території. Зростання витрат на днопоглиблювальні роботи на підхідних каналах і портових акваторіях викликане необхідністю систематичного виконання експлуатаційних днопоглиблювальних робіт з підтримання навігаційних габаритів. Невиконання даних робіт обмежить виробничу діяльність усього порто-

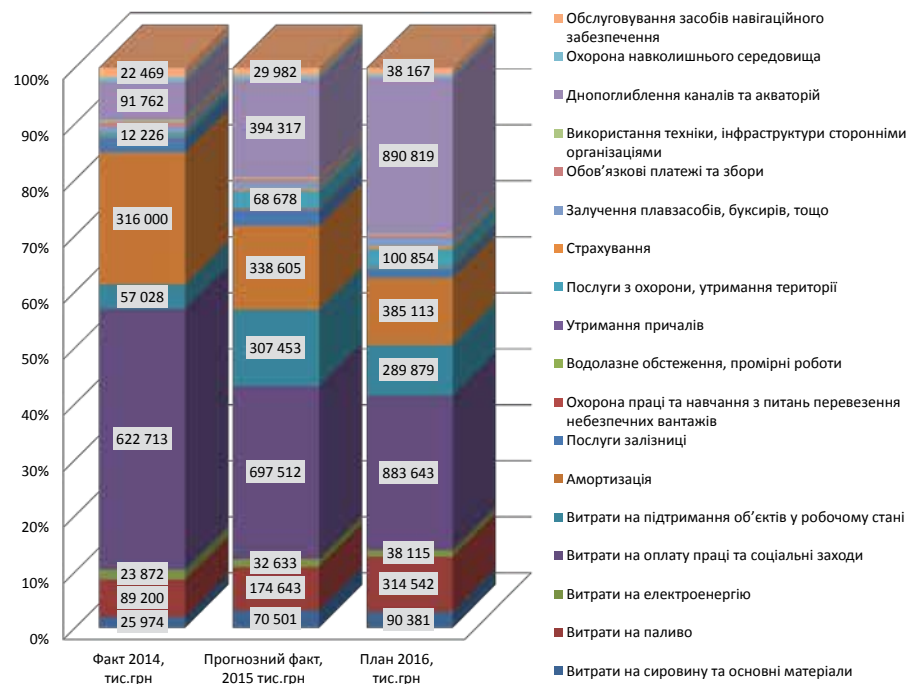

Рис. 1. Структура та динаміка собівартості ДП «АМПУ» [8; 9]

вого господарства, негативно позначиться на конкурентоздатності портів. Наслідок – скорочення обсягів обслуговування вантажних і транспортних потоків, зменшення отримання коштів від портових зборів та послуг, що надаються як ДП «АМПУ», так і суміжними транспортними підприємствами [8]. Отже, економити на цих статтях витрат недоцільно.

Слід зазначити, що на балансі філій (морських портів) обліковується значна кількість гідротехнічних споруд (321 од.), будівель, споруд, приміщень (1214 од.) [8], тому необхідно систематично здійснювати витрати на утримання споруд у технічно справному стані, у тому числі на поточний ремонт. Ці витрати входять до витрат на підтримання об'єктів у робочому стані і мають здійснюватися в достатньому обсязі.

Для оцінки ефективності формування витрат державного підприємства «Адміністрація морських портів України» вибрано показники, які враховують специфіку даного підприємства. Вищенаведений аналіз собівартості дав змогу визначити, на які виробничі потреби були спрямовані кошти підприємства, і виокремити показники, за якими буде здійснено розрахунок ефективності витрат. Такими показниками є: коефіцієнт віддачі виробничих витрат; коефіцієнт ефективності формування витрат; коефіцієнт ефективності витрат на днопоглиблювальні роботи; коефіцієнт ефективності витрат на оплату праці та соціальні заходи; коефіцієнт ефективності витрат на підтримання об'єктів портової інфраструктури у робочому стані; рентабельність операційної діяльності. Розрахунки вищезазначених показників наведено в табл. 2.

За аналізований період ефективність витрат на підприємстві знизилася, про що свідчать дані табл. 2. Рентабельність операційної діяльності є відношенням операційного прибутку до загальної суми витрат на операційну діяльність і характеризує окупність витрат в операційній діяльності підприємства. Незважаючи на те що значення показників ефективності витрат зменшилися, рентабельність операційної діяльності залишається на досить високому рівні.

Державне підприємств «Адміністрація морських портів України» – молоде підприємство, яке працює всього три роки. Специфіка його діяльності полягає в тому, що воно виконує одночасно адміністративні функції та здійснює комерційну діяльність. Більшість фахівців галузі наголошують на те, щоб головним завданням діяльності даного підприємства було підтримання портової інфраструктури в належному стані, створення рівних умов доступу до неї господарюючих суб'єктів різних форм власності, тому всі витрати мають бути спрямовані на виконання поставлених завдань. Аналіз витрат показав, що ДП «АМПУ» має резерви до скорочення витрат. Необхідно постійно здійснювати аналіз адміністративних витрат для їх скорочення. Можна скоротити апарат управління, що дасть економію заробітної плати (начальники відділів отримують понад 200 тис. грн. на місяць [11]), зменшити витрати на утримання службового транспорту, кількість відряджень та ін. Постійно потрібно здійснювати моніторинг витрат на утримання закладів соціально-культурного призначення для їх оптимізації. Необхідно скорочувати відрахування до резерву сумнівних боргів шляхом зменшення цих боргів. Але є низка витрат, які можна

Таблиця 2

Показники для оцінки ефективності витрат державного підприємства «Адміністрація морських портів України» на основі критерію дохідності

Показники	Методика розрахунку	Розрахункове значення показника за роками		
		2014	2015	2016, план
1. Коефіцієнт ефективності формування витрат	$K_{вв} = \frac{ЧД}{В},$ де ЧД – чистий дохід, В – виробничі витрати	1,94	2,03	1,82
2. Коефіцієнт ефективності витрат на днопоглиблювальні роботи	$K_{ев}^{дн} = \frac{ЧД}{В_{дн}},$ де ЧД – чистий дохід, $V_{дн}$ – витрати на днопоглиблення	43,6	16,7	8,46
3. Коефіцієнт ефективності витрат на оплату праці та соціальні заходи	$K_{ев}^{опл.пр} = \frac{ЧД}{V_{опл.пр}},$ $V_{опл.пр}$ – витрати на оплату праці та соціальні заходи	4,3	6,25	5,8
4. Коефіцієнт ефективності витрат на підтримання об'єктів портової інфраструктури у робочому стані	$K_{ев}^{інфр.} = \frac{ЧД}{V_{інфр.}},$ де $V_{інфр.}$ – на підтримання об'єктів портової інфраструктури у робочому стані	70,2	21,4	25,9
5. Рентабельність операційної діяльності	$R_{од} = \frac{П_{од}}{В_{до}} \cdot 100\%,$ де $P_{од}$ – прибуток від операційної діяльності, $V_{до}$ – витрати на операційну діяльність	73,3%	92,3%	74,2%

Джерело: розроблено авторами

оптимізувати шляхом використання системи ProZorro, а саме: витрати на підтримання портової інфраструктури в належному стані, на ремонт портового флоту, днопоглиблення. Тендери на виконання робіт із ремонту флоту, підтримання портової інфраструктури та днопоглиблення необхідно проводити через систему ProZorro з урахуванням пріоритетів розвитку порту, що забезпечить прозорість, знизить рівень завищень витрат на ці роботи.

Висновки. Отже, витрати є необхідною умовою функціонування підприємства. Величина витрат істотно впливає на формування фінансових результатів, а також є основою для оцінки ефективності діяльності підприємства. Зважене й обдумане вирішення питань щодо управління витратами на підприємстві забезпечить високий рівень ефективності його діяльності. У подальших дослідженнях буде проведено факторний аналіз витрат ДП «АМПУ».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства : [підручник для ВНЗ] / А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова. – К. : Хрещатик, 1999. – 800 с.
2. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : [учебник] / Г.В. Савицкая ; 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 2009. – 536 с.
3. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства : [навч. посіб.] / Ю.С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 656 с.
4. Економічний аналіз діяльності підприємств водного транспорту : [навч. посіб.] / В.Г. Коба, О.Є. Бабина, М.В. Ковбачук, Н.Г. Беник – К. : КИТ, 2011. – 340 с.
5. Економіка морського транспорту : [учебник] / В.В. Жихарева, А.М. Котлубай, О.Н. Кибик [и др.] ; под В.В. Жихаревой. – Харьков : БУРУН КНИГА, 2012. – 480 с.
6. Бабина О.Є., Власова В.П. Економічний механізм визначення концесійних платежів при реалізації проектів ДПП в морських торговельних портах України / О.Є. Бабина, В.П. Власова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 2. – С. 162–168.
7. Про морські порти України : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>.
8. Фінансовий план державного підприємства «Адміністрація морських портів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mtu.gov.ua/timeline/Vodniy-transport.html>.
9. Показники роботи: ДП «Адміністрація морських портів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uspa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11669&Itemid=134&lang=ua.
10. Звіт про результати аудиту ефективності виконання Міністерством інфраструктури України повноважень з управління стратегічними об'єктами державної власності, які закріплені за ДП «Адміністрація морських портів України», затв. Рахунковою палатою України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16747540/Zvit_7-2.pdf.
11. Омельян раскритиковал АМПУ и намерен изменить ее структуру и руководство [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://cfts.org.ua/news/2016/12/01/omelyan_raskritikoval_ampu_i_nameren_izmenit_ee_strukturu_i_rukovodstvo_37845.